

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอากาศเสีย น้ำเสีย ดิน และป่าเสื่อมโทรม รวมทั้งพิษภัยที่เกิดจากการใช้สารเคมี ปัญหาของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์อย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะในด้านสุขภาพอนามัย ทั้งนี้เพราะชีวิตประจำวันของคนเรามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยไม่อาจแยกจากกันได้ (มารุต บุณาค, 2533) องค์การอนามัยโลกก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจึงได้หยิบยกขึ้นเป็นหัวข้อในการรณรงค์ในปี พ.ศ. 2533 โดยกำหนดเป็นคำขวัญว่า

"OUR PLANET - OUR HEALTH

THINK GLOBALLY - ACT LOCALLY"

ทั้งนี้เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นความสำคัญของมลภาวะสิ่งแวดล้อม และประเทศสมาชิก จะได้เข้ามาร่วมกันมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปในที่สุด (ชวน หลีกภัย, 2533)

สาเหตุของภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม สืบเนื่องมาจาก การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรและความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติขยายตัวมากขึ้น โดยขาดความรู้ความสนใจในการรักษาสภาพแวดล้อม (นิตยา มหาผล และ นงลักษณ์ ตรงศิลป์, 2533) ขณะที่วิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้พัฒนาก้าวหน้าอย่างกว้างไกลและช่วยให้ชีวิตของเรามีความสะดวกสบายหลายประการ แต่อีกด้านหนึ่งนั้นกลับพบว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้ทำลายสภาพแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลง (มารุต บุณาค, 2533) และมลพิษในสิ่งแวดล้อมนั้นก็จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ดังที่เวดิน นพินิตย์ (2533) ได้กล่าวไว้ว่าสภาพแวดล้อมของเมืองหลวงและเมืองสำคัญ ๆ กำลังจะผันแปรไปในทางลบมากขึ้นทุกวัน และมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างแน่นอน หรืออาจ

กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สภาวะแวดล้อมกำลังเป็นพิษและมีภัยต่อชีวิตของมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ทั้งนี้ เพราะเราและเขาเหล่านั้น ผู้นำอาศัยอยู่ในท่ามกลางความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี และกำลังสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่ผิดปกติดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เช่น มะเร็ง ความผิดปกติของการทารก ความผิดปกติของระบบประสาทและสมอง โรคทางเดินหายใจอักเสบเรื้อรัง การอักเสบของกล้ามเนื้อ กระดูกและข้อ โรคหัวใจ โรคระบบทางเดินอาหาร โรคระบบทางเดินปัสสาวะ และอวัยวะสืบพันธุ์ ความผิดปกติของเลือด และระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย (นิตยา มหาผล และ นางลักษณ์ ตรงศีลสัตย์, 2533)

ในปัจจุบันนี้ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เริ่มทวีมากขึ้นอันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศ จากประเทศเกษตรกรรมไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือนิกส์ (NICS: NEWLY INDUSTRIALIZED COUNTRIES) และในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาพบว่า การพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการเจริญเติบโตสูงที่สุดในโลกคือ 10.5 % (สุทธิรักษ์ สุจริตตานนท์, 2533) ในขณะที่เดียวกันปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมก็รุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างน่าห่วงใย ภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยคือ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางพื้นดิน และมลพิษทางเสียง (ข่าวสารจากกองสุขศึกษา, 2533) ประชาชนกำลังได้รับอันตรายจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษบนทอนสุขภาพอนามัย และในที่สุดก็จะย้อนกลับมาบั่นทอนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศโดยส่วนรวมด้วย (สุทัศน์ เงินหมื่น, 2533)

รัฐบาลไทยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้ และมีเจตนารมณ์ที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากนโยบายของคณะรัฐมนตรี ที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 ในเรื่องนโยบายทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อม ข้อที่ 5 ได้กล่าวไว้ว่า จะเร่งรัดแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนโดยเฉพาะปัญหามลภาวะในด้านน้ำ อากาศ เสียง และกำจัดสิ่งปฏิกูลและกากของเสียจากชุมชน โรงงาน อุตสาหกรรม และสถานประกอบการธุรกิจต่าง ๆ กระทรวงสาธารณสุขเองก็ได้ตระหนักถึงปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จึงได้กำหนดคำขวัญ วันอนามัยโลก สำหรับประเทศไทยในปี 2533 ว่า "ร่วมขจัดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตและอนามัย" รวมทั้งได้ขออนุมัติคณะรัฐมนตรีให้

กำหนดปี 2533 เป็นปีอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อที่เรารวมมือกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาของสิ่งแวดล้อม

ถึงแม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ตลอดจนองค์กรต่างประเทศ ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว แต่เนื่องจากปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์โดยตรง ฉะนั้นนอกจากการแก้ปัญหาด้วยการจัดระบบบริการสิ่งแวดล้อมแล้วจำเป็นต้องให้การศึกษากับประชาชนด้วย เพราะการให้การศึกษากับประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมดังกล่าวควรจะทำกับประชาชนในทุกกลุ่มอายุ และกลุ่มที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษคือกลุ่มเด็กในวัยเรียนซึ่งกำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนในกลุ่มนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรยืนนาน และมีประโยชน์ต่อชุมชนระยะยาว (มานิต เรืองรัตน์, 2526) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยประถมศึกษา เพราะเด็กในวัยนี้สามารถรับรู้และตระหนักในปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้และเป็นที่คาดหมายได้ว่า หากมีการปลูกฝังความรู้ด้านนี้อย่างจริงจังและถูกวิธีก็อาจจะเป็นการลดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม เมื่อเขาทั้งหลายเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นอกจากนี้เด็กเหล่านี้อาจจะมีโอกาสต่อสมาชิกในครอบครัวให้รู้สึกละอาย และตระหนักสำนึกในบทบาทความรับผิดชอบในทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (ณัฐพร ห้างสนฤกษ์, 2533)

หลักสูตรการศึกษาของชาติ ได้บรรจุหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา สอดแทรกไว้ทุกระดับการศึกษา และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่ได้สอดแทรกความคิดรวบยอดที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปมากที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (จิราภรณ์ จันทร์สุวัฒน์, 2529) หลักสูตรชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) กำหนดให้ศึกษาสิ่งแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ การใช้และการดูแลรักษา หลักสูตรประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) กำหนดให้ศึกษา เรื่องผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อการดำรงชีวิต เช่น การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เข้าช่วยในการพัฒนาประเทศมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (นโยบายการพัฒนาคำความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน ในสังกัดกรุงเทพมหานคร, 2533)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งได้ผ่านการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาตลอดหลักสูตรว่า จะมีความรู้ เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด มีทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมอย่างไร ทั้งนี้เพราะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่พร้อมที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ซึ่งต่อไปจะเป็นกำลังสำคัญของชาติ ในการพัฒนาบริหารประเทศ และเป็นผู้นำในทางปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น หรือบางส่วนที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ก็จะเป็นบุคคลที่ต้องประกอบหาเลี้ยงตนเอง พฤติกรรมของเขาเหล่านี้จะมีผลโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อม คืออาจก่อให้เกิดปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม หรืออาจช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ได้

สำหรับการเลือกพื้นที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง รวมทั้งขยะ และจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของวิชาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2532 ของกรุงเทพมหานคร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ของวิชาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง (60 %) ไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (นโยบายการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน ในสังกัดกรุงเทพมหานคร, 2533) จึงทำให้ผู้วิจัยอยากทราบว่า ขณะที่มีปัญหาเกี่ยวกับภาวะและมลพิษในสิ่งแวดล้อมอยู่นี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จะมี ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมเพียงใด

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาผลการเรียนการสอนทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นการสนองต่อนโยบายการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน ในสังกัดกรุงเทพมหานคร และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมแรงร่วมใจให้มีการศึกษาปัญหานี้อย่างกว้างขวางเพราะเป็นปัญหาระดับโลก ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(2533) ที่ว่า ". . . แต่ก่อนนี้เคยพูดถึงสิ่งแวดล้อมซึ่งประเทศเดียวนี้มันขึ้นโลก เป็นความรับผิดชอบที่เรามีความจริงต้องพูดกันถึงขึ้นโลก เพราะว่าประเทศไทยนี้ก็เติบโตขึ้นมา จะมีหน้ามิตาในโลกว่าเป็นประเทศที่มั่นคง เป็นประเทศที่ดีอย่างนั้นอย่างนี้ เราก็ต้องมีความรับผิดชอบในโลกมากขึ้น . . ."

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษาของบิดา และระดับการศึกษาของมารดา

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มี ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน
2. นักเรียนที่บิดา มารดา มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา และนักเรียนที่บิดา มารดา มีระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาขึ้นไป มีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2533 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ตัวแปรที่ใช้ศึกษา
  - 2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables) คือ เพศ ระดับการศึกษา

ของบิดา และ ระดับการศึกษาของมารดา

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม

3. แบบสอบถามความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมนี้ สร้างขึ้นครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในส่วนที่เกี่ยวกับ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และขยะ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบสอบถามที่ใช้ มีความตรงตามเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมเรื่อง มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และขยะ เพราะได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของตัวอย่างประชากร ถือว่า เป็นข้อมูลที่ตอบด้วยความรู้ ความสามารถ ความจริงใจ และผู้ตอบทุกคนแสดงความรู้สึกรักนึกคิดเป็นของตนเอง

3. การตอบแบบสอบถาม ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ในวัน เวลาที่ต่างกัน ไม่ทำให้ผลที่ได้แตกต่างกัน

4. ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษาของบิดา และระดับการศึกษาของมารดาเท่านั้น

ความจำกัดของการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพียงอย่างเดียว
2. ผู้วิจัยไม่อาจเก็บรวบรวมข้อมูล จากตัวอย่างประชากรทั้งหมด ใน วัน เวลา เดียวกันได้

คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม หมายถึง ภาวะของสภาพแวดล้อมที่มีองค์ประกอบไม่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ประโยชน์ แต่กลับเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ในที่นี้หมายถึง มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และขยะ

ความรู้ หมายถึง ความสามารถที่จะจำและระลึกได้ ความเข้าใจ การนำไปประยุกต์ การวิเคราะห์ และการประเมินค่าของนักเรียนเกี่ยวกับภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อม ในเรื่องมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และขยะ

ทัศนคติ หมายถึง ท่าทีความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อของนักเรียน ต่อเรื่องมลพิษในสิ่งแวดล้อม ในเรื่องมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และขยะ

การปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทุกอย่างของนักเรียน ในรูปของการกระทำที่เกี่ยวกับมลพิษในสิ่งแวดล้อม ในเรื่องมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และขยะ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2533

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย